

Turistacsalogató proletárünnep
Kommunista üdvtörténet a politikailag üres közhelyektől az újkapitalizmusig.

Az orosz fővárosban még ma is sokan történelmet játszanak (Fotó: Reuters – Oksana Yushko)

Sokáig Szovjet-Oroszországban sem nevezték nagy forradalomnak az 1917-es fordulatot

Elképesztő jeleneteknek lehettem tanúja Moszkvában, 1990 novemberében. Jogilag még létezett a Szovjetunió, falai azonban már nyilvánvalóan roskadoztak. A nemrég még körülrajongott Mihail Gorbacsovot reformer követői egyre gyakrabban "erőtlen szószátyár"-ként emlegették. Az emberek többsége ráadásul a Nyugat-kedvenc "Gorbiját" okolta az élelmiszerüzletek üres polcaiért, a rubel mélyrepüléséért, a rettenetes inflációért. Akkoriban már a kocsitól és a nyaralótól a ritka könyvekig, sőt a szegényes bútorokig sok mindent csak dollárért lehetett beszerezni.

A hálózat fedésbe menekül

Időközben fellázdak és egymást gyilkolták a kaukázusi és közép-ázsiai nemzetiségek. Az értelmiség nem tudott mit tenni a rázúduló információáradattal, sőt, bármilyen furcsa, a megszokott cenzúraszigor enyhülésével sem. A politikai rendőrség tagjai látszólag igyekeztek meghúzni magukat. A KGB rettegett tisztjei lényegében illegalitásba küldték a szerteágazó hálózatot, amelynek élelmesebb tagjai – akárcsak az egykori szovjet szatellit országokban – gőzerővel hozzáfogtak a nemzeti vagyon megkaparintásához. A változásokat jelezte, hogy az akkor még Lenin nevét viselő Pétervár egyik főutcáján,

november 7. előestéjén megnyílt egy könyvesbolt, ahol kizárólag az 1918-ban brutális körülmények között kivégzett Romanov dinasztia tagjairól szóló kiadványokat árultak.

Egymást kioltó tüntetések

A hivatalos állami ünnepekről ebben a felfordulásban senki nem tudott dönteni. 1990 novemberének hetedik napja így változatlanul a szovjet rendszer első számú ünnepe maradt. De a már javában függetlenedő kis baltikumi köztársaságokban és Nyugat-Ukrajna több nagyvárosában a bolsevik hatalomátvétel évfordulója botrányba fulladt. A felvonulásokat megtartották ugyan, de azokon többnyire nem vörös zászlókkal és a szovjet hatalmat éltető transzparenszekkel, hanem a helyi nemzeti szimbolikával vonultak fel az emberek, a birodalmi centrumtól való végleges elszakadást követelve. Hasonló jelenetek történtek Moszkva belvárosi kerületeiben is. Pedig az ünnepi ruhát viselő, helyenként kaptos felvonulók, forradalmi dalokat énekelve kora reggel éppúgy elindultak a városközpont felé, ahogy szüleik tették évtizedeken át. Ám sorra az ellentüntetők kisebb, de annál fegyelmezettebb oszlopaiba ütköztek. Mintha valaki több évszázaddal visszalendítette volna a történelem kerekét. A Le a szovjethatalommal!, Vesszen a lenini–sztálini zsarnokság! és hasonló jelszavakat skandáló ellentábor tagjai a régi orosz nemzeti trikolort lengették. Anarchista fekete zászlókat is látni lehetett. Volt, aki egy otthonról hozott ikont tartott a magasba, mintha a régóta betiltott ortodox vallási körmeneten lenne. És ki tudja, honnan, még II. Miklóst ábrázoló litográfiák is előkerültek. Némelyik olyan keretben, amelyből kitépték a szovjet vezetők raktárokból elővett portréját. Az ellentüntetők összeverődtek, majd szétváltak, és a hivatalos tüntetőket gúnyosan kifütyülve, a rémült rendőrökkel farkasszemet nézve, végül eljutottak a Vörös térig. A látványuktól pánikba eső Gorbacsov és társai gyorsan elhagyták az emelvényt.

Leninek a bárpultnál

"Nem csak az októberi forradalom szellemiségének, a Szovjetunióknak is vége!", mondogatták egymásnak orosz ismerőseim, akik velem együtt végignézték a két demonstráció találkozását a Vörös térre néző, régi lakás erkélyéről. Nem hittem nekik: "A Kreml majd csak kitalál valamit. A nómenklatúra nem hagyhatja, hogy lekergessék a mauzóleum mellvédjéről. Ott áll mögötte a hadsereg. Meg a politikai rendőrség." Vitánknak a csípős őszi szél vetett véget. Előle menekülve, lementünk a házban nemrég megnyíló maszek étterembe, amelynek léte jelezte, hogy a szovjet birodalomban valaminek vége szakadt. A gorbacsovi reformok akkoriban jó néhány külföldi turistát vonzottak Moszkvába. Ők november 7-én már

hajnaltájban gyülekeztek a Vörös téren, hogy tanúi legyenek a történelmi eseményeknek. Néhány élelmes, idős moszkvai színész – a szovjet hatalom éveiben először, mit sem törődve a rend őreinek várható vegzatúrájával – magára húzta a Lenin-filmekből jól ismert mellényt és a proletariátus vezérének kék színű, babos nyakkendőjét. Majd ritkás, vörös álszakállt ragasztottak, hogy a turisták – persze, jó pénzért – fényképezkedhessenek velük. A nagy hidegben azonban hamarosan az újkapitalizmus úttörői is a vörös zászlócskákkal feldíszített bárpulnál kötöttek ki. És ott a fél tucat Lenin, egymással versengve, zsigerből utánozta az 1917-es első szovjet kormány, a népbiztosok tanácsának elnökét. Közben azonban azt vitatták, hogyan lehet minél több dollárt kisíbolni a "kajlafülű idegenekből". Egy sarokban az ismert moszkvai díva kacagva mesélte kísérőjének: "Színinövendék koromban Lenin feleségét, a fiatal Krupszkaját alakítottam a vizsgaelőadáson. Most pedig az utolsó cárné szerepét kaptam egy filmben. Tegnap próbáltuk a kivégzési jelenetet. Olyan mindegy, mit játszik az ember! Csak legyen annyi pénzem, hogy megvehessem ezt a szép rojtos kiskosztümöt, amely most rajtam van."

Megjelent: Magyar Hírlap, 2007. 11. 07.